

МАМЕД ТАГІЄВ

<https://orcid.org/0000-0001-8254-9600>

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ТА ПРОКУРАТУРИ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2019, вип. 58(2), с. 74–78

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-74-78>

Проведено короткий порівняльний аналіз діяльності прокуратури України та Азербайджанської республіки. Встановлено, що більшості функцій і завдань прокуратури, які визначені в законодавстві та конституціях республік, співпадають. Зазначено, як можуть впливати на ефективність роботи української прокуратури особливості діяльності, які відрізняються.

Порівняння діяльності прокуратури України та Азербайджанської Республіки показує, що в діяльності прокуратури України утворилось багато відмінностей, які відбулися після Революції Гідності. Система діяльності прокуратури Азербайджанської Республіки в основному носить залишки прокуратури Радянського Союзу, але має свої особливості. Разом з тим, в діяльності прокуратури Азербайджанської республіки є певні позитивні аспекти, які у разі використання прокуратурою України можуть сприяти підвищенню її ефективності.

Порівнюємо діяльність прокуратури України та Азербайджанської республіки і визначимо позитивні аспекти цієї діяльності з метою формування пропозицій щодо вдосконалення діяльності прокуратури України.

Питання порівняння діяльності прокуратури України та прокуратури Азербайджанської республіки практично не вивчалось в науковій літературі. Певні аспекти проблематики порівняння діяльності прокуратури Азербайджанської республіки та України відзначено в працях А. Русатзаде [1; 2], а також у різноманітних виступах на наукових конференціях [3]. Разом з тим детального аналізу структури та діяльності прокуратури України та Азербайджанської республіки не було проведено.

Прокуратура України на сьогодні працює на основі Закону України “Про прокуратуру”, який був прийнятий у 2014 р. [4]. У Законі України визначено, що прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаче-

ному цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України [5] функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Доречно зазначити, що в Законі України сформульовано основні функції прокуратури:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді;
- нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [4].

Крім того, передбачено що на прокуратуру не можуть покладатися функції, не передбачені законодавством.

Законодавство про прокуратуру складається з конституції Азербайджанської республіки, Закону про прокуратуру, інших законів та міжнародних договорів, які схвалені вищими органами державної влади Азербайджанської республіки. Разом з тим основні функції прокуратури визначені в законі Азербайджанської республіки “О прокуратуре” [6].

Щодо функцій прокуратури Азербайджанської республіки, то в законі визначено, що прокуратура в передбачених законом випадках і порядку:

- порушує кримінальну справу і веде досудове слідство;
- здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням у кримінальній справі і забезпечує дотримання законів;
- здійснює контроль за виконанням і застосуванням законів у діяльності органів дізнання та оперативно-розшукових органів;
- приносить позов (подає заяву), і бере участь як позивач при розгляді справ у цивільних і економічних спорів;
- бере участь як сторона при розгляді в суді кримінальних справ, захищає державне обвинувачення;
- подає протести щодо рішень суду;
- бере участь у досягненні мети призначених судами покарань.

У законодавстві Азербайджанської республіки також сформовано положення про те, що покладання на прокуратуру обов'язків, не передбачених конституцією, законом “Про прокуратуру” та процесуальним законодавством, не допускається.

Таким чином, обсяг функцій прокуратури Азербайджанської республіки є значно ширшим, ніж в Україні. Слід зазначити, що питання про здійснення процесуального керівництва попереднім та досудовим розслідуванням було в попередньому Законі України “Про прокуратуру” [7], проте з незрозумілих причин його було вилучено в новому законі.

Якщо розглянути систему діяльності прокуратури України у кримінальному процесі, то в ній передбачено, що прокурор повинен тісно співпрацювати зі слідчими, які в кінці досудового розслідування готують обвинувальний вирок, а прокурор має виступати як державний обвинувач на основі цього

обвинувального вироку. Тому питання про процесуальне керівництво досудовим розслідуванням має бути закріплено на законодавчому рівні.

Щодо засад діяльності прокуратури України та прокуратури Азербайджанської республіки, то в законодавстві України визначено, що засадами діяльності прокуратури є:

- верховенство права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю;
- законність, справедливість, неупередженість та об'єктивність;
- територіальність;
- презумпція невинуватості;
- незалежність прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків;
- політична нейтральність прокуратури;
- недопустимість незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади;
- повага до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом;
- прозорість діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання;
- неухильне дотримання вимог професійної етики та поведінки [4].

В Азербайджанській республіці до основних принципів діяльності прокуратури віднесено [6]:

- законність;
- рівноправність усіх перед законом;
- дотримання та повагу прав і свобод фізичних осіб, прав юридичних осіб;
- об'єктивність, неупередженість та посилення на факти;
- єдність і централізація, підпорядкування територіальних та спеціалізованих прокурорів генеральному прокурору Азербайджанської республіки;
- політична незалежність.

Зазначимо, що в Україні питання рівноправності громадян перед законом внесено до Конституції України, тому немає необхідності формувати його ще і в Законі України “Про прокуратуру”.

Суттєві відмінності є у структурі прокуратури в Україні та Азербайджанській республіці.

В Україні відповідно до Закону України “Про прокуратуру” структура прокуратури складається з:

- Офісу Генерального прокурора;
- обласних прокуратур;
- окружних прокуратур;
- Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

У разі потреби рішенням Генерального прокурора можуть утворюватися спеціалізовані прокуратури на правах структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора, на правах обласних прокуратур, на правах підрозділу обласної прокуратури, на правах окружних прокуратур, на правах підрозділу окружної прокуратури [4].

В Азербайджанській республіці структура прокуратури включає в себе:

- Генеральну прокуратуру Азербайджанської Республіки;
- Військову прокуратуру Азербайджанської Республіки;
- Прокуратури Нахічеванської Автономної Республіки;
- Військової прокуратури Нахічеванської Автономної Республіки;
- районних (міських) прокуратур;
- військових спеціалізованих прокуратур;
- науково-освітніх установ, органів друку, інших структур типографського, соціально-побутового та господарського призначення.

Відповідно до Конституції Азербайджанської республіки [8], закону Азербайджанської республіки про прокуратуру та іншими законами Азербайджанської республіки в системі Прокуратури Азербайджанської республіки можуть бути створені територіальні прокуратури, а також спеціалізовані прокуратури, прирівняні до районних (міських) прокуратур, та інші прокуратури [6].

Зазначений короткий аналіз дає підстави для таких висновків:

1. В Україні на сьогодні немає законодавчого закріплення процесуального керівництва прокуратури за проведенням досудового розслідування, що негативно впливає на стан розслідування справ та підготовку обвинувальних вироків.

2. В Україні вже п'ятий рік триває військовий конфлікт, у зв'язку з агресією Російської Федерації, проте питання про виокремлення військової прокуратури до сьогодні не вирішено на законодавчому рівні. Військова прокуратура України працює не на основі закону, а на основі підзаконного акта, тому її ефективність є недостатньою. Необхідно внести зміни до Закону України та змінити структуру прокуратури.

3. Питання про проведення розслідування працівниками прокуратури в Україні офіційно не відображено в законі, проте працівники прокуратури проводять самостійні розслідування, особливо це стосується Генеральної прокуратури. Це порушення законодавства. Тому треба або внести зміни до закону і надати права прокуратурі проводити самостійно досудове розслідування або передати розслідування всіх справ до інших правоохоронних органів.

Джерела

1. *Рустамзаде А.* Деятельность судебно-правового совета Азербайджанской республики и высшего совета юстиции в Украине как важный объект реформирования // Наук. зап. ін-ту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 6. С. 148–155.
2. *Рустамзаде А.* Правовые принципы организации и деятельности органов судебного самоуправления в Азербайджанской республике // Юрид. вісник. Повітряне і космічне право. 2013. № 1. С. 50–55.

3. *Tagiev M.* Порівняння функцій прокуратури України та Азербайджанської республіки // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції “Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів”. Київ. 15 квітня 2019 р.
4. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (офіц. текст). К.: Паливода А. В., 2014. 112 с.
5. Конституція України // Інформаційно-довідковий сайт “Україна”. URL: http://roukraine.net.ua/?page_id=63
6. О прокуратуре: Закон Азербайджанської Республіки от 7 декабря 1999 г. № 767-П // Опубликовано в газете “Азербайджан” (30 декабря 1999 г., № 299).
7. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 53. Ст. 793.
8. Конституция Азербайджанской Республики // Сайт: Государственное агентство гражданской авиации. Министерство транспорта, связи и высоких технологий Азербайджанской республики. URL: https://www.caa.gov.az/index.php?option=com_k2&view=item&id=93:constitution-of-the-republic-of-azerbaijan&Itemid=173&lang=ru

Tagiev M. Comparative Analysis of the Activities of the Prosecutor’s Office of Ukraine and the Prosecutor’s Office of the Republic of Azerbaijan.

The article provides a brief comparative analysis of the activities of the Prosecutor’s Office of Ukraine and the Republic of Azerbaijan. It is established that most of the functions and tasks of the prosecutor’s office, which are defined in the legislation and the constitutions of the republics, coincide, but there are some aspects that can affect the efficiency of the prosecutor’s office of Ukraine, if they are changed in the national legislation. The Prosecutor’s Office of the Republic of Azerbaijan independently conducts investigative actions, initiates cases and investigates them, and this is enshrined at the legislative level. In Ukraine, the prosecutor’s office also conducts investigative actions and investigates cases, but at the same time the legislation does not provide for the functions of investigating cases by prosecutors. Moreover, the transitional provisions of the Constitution of Ukraine stipulate that the prosecutor’s office should be deprived of investigative functions.

Another problem which is not defined in the legislation of Ukraine but defined in the legislation of the Republic of Azerbaijan is the problem of management of pre-trial investigation. In the Republic of Azerbaijan, prosecutors conduct pre-trial investigations, and there is no official consolidation of such leadership in Ukraine. Moreover, when conducting the pre-trial investigation, the prosecutor more clearly manages the situation and can more carefully prepare the conviction he pronounces in court.

There is also a difference in the structure of the prosecutor’s office in Ukraine and in the Republic of Azerbaijan. In the Republic of Azerbaijan, which is involved in a military conflict with Armenia, military prosecutors’ offices are isolated and working. In Ukraine, which is waging war with the Russian Federation, there is no legislative definition of military prosecutors, but they are working and performing their functions. Therefore, there is a need for legislative consolidation of the activities of the military prosecutor’s offices.

As a result of the study, proposals were made to amend the legislation.

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-74-78>

Надійшла 22 грудня 2019 р.